

I SLOBODA IZRAŽAVANJA

U periodu na koji se ovaj monitoring izveštaj odnosi, zabeleženo je više slučajeva koji ukazuju na moguće povrede slobode izražavanja.

1. Pretnje i pritisci

1.1. Novinaru Radio Leskovca, Draganu Marinkoviću, nakon objavljivanja bloga na Internet portalu WEB 016 sa snimcima divljačke vožnje nepoznatog vozača BMW-a, preti se smrću. Na snimcima je vozač BMW-a koji besomučno juri centralnim gradskim ulicama, izvodi akrobacije i izaziva paničan strah pešaka, između ostalog i pored same zgrade Policijske uprave u Leskovcu. Iživljavanje vozača snimano je kamerom, a snimci su mesecima bili postavljani na sajtu YouTube. Marinković je na snimke ukazao na svom blogu, kojim je zahtevao od policije da odgovori na pitanja ko je vozač i vlasnik vozila i da li će ovakvo ponašanje biti sankcionisano. U jednom od komentara na blogu, zaprećeno mu je da će na sledećem snimku vožnje istog vozača, njegovo telo biti u prtljažniku automobila. Samo dva dana kasnije, 16. jula 2010. godine, objavljeno je da je policija Osnovnom javnom tužilaštvu u Leskovcu podnela krivičnu prijavu za ugrožavanje sigurnosti protiv Aleksandra M. (1987) iz Leskovca.

Krivičnim zakonikom, za ugrožavanje sigurnosti pretnjom da će napasti na život ili telo, zaprećena je kazna zatvora do tri godine. Izmenama iz 2009. godine, Krivični zakonik predvideo je i kvalifikovani oblik ovog krivičnog dela, za slučaj kada se ugrožava sigurnost lica koje obavlja poslove od javnog značaja u oblasti informisanja, a da je ugrožavanje u konkretnom slučaju u vezi upravo sa tim poslovima. U ovakvom kvalifikovanom slučaju, zaprećena je zatvorska kazna u trajanju od jedne do osam godina. U dosadašnjoj praksi primene ovih odredbi, tretman lica koja obavljaju poslove od javnog značaja u oblasti informisanja, po pravilu su dobijali novinari tradicionalnih medija. U konkretnom slučaju, Dragan Marinković jeste novinar tradicionalnog medija, Radija Leskovac, ali se osnovano može tvrditi da ugrožavanje kome je bio izložen nije u vezi sa njegovim poslom novinara u Radiju Leskovac, već sa činjenicom da je autor bloga na Internet portalu WEB 016 (<http://web016.webs.com/>). U skladu sa Zakonom o javnom informisanju, blogovi, budući da pomoću reči, slike ili zvuka objavljuju ideje, informacije i mišljenja namenjena javnoj distribuciji i neodređenom broju korisnika, jesu sredstva javnog informisanja, odnosno javna glasila. U navedenom smislu, posao autora bloga, koji jeste javno glasilo u smislu Zakona o javnom informisanju, mogao bi se tretirati kao posao od javnog značaja u oblasti

informisanja, te bi ugrožavanje sigurnosti blogera, u vezi sa informacijama koje postavlja na svom blogu, moglo doći pod udar člana 138. Stav 3. Krivičnog zakonika, kao kvalifikovano ugrožavanje sigurnosti, za koje je zaprećena stroža kazna. Da li će ovakav stav zauzeti i nadležno tužilaštvo, odnosno sud, ostaje da se vidi u postupku koji je leskovačka policija pokrenula svojom krivičnom prijavom Osnovnom javnom tužilaštvu u tom gradu.

1.2. Protiv Žive Pavlova (43) iz Sanada, zamenika predsednika Skupštine opštine Čoka, policija je podnela zahtev za pokretanje prekršajnog postupka zbog remećenja javnog reda i mira i nanošenja lakih telesnih povreda, zato što je pisca i novinara Đuru Stanojevića (42) iz Čoke udarao pesnicom u glavu i šutirao među noge. Incident se odigrao u centru Čoke, 5. jula 2010. godine oko podneva, kada je posle svađe zbog tekstova na Stanojevićevom blogu, Pavlov napao blogera. Dve nedelje kasnije, pod pritiskom novinarskih udruženja i javnosti, Opštinski odbor Demokratske stranke u Čoki, čiji je Pavlov član, zauzeo je stav da je on, takvim svojim ponašanjem, naneo štetu ugledu Demokratske stranke i da zbog toga nije više u mogućnosti da obavlja javne, niti stranačke funkcije u ime demokrata u Čoki. Živa Pavlov podneo je ostavku na sve javne i stranačke funkcije. Pored funkcije zamenika predsednika SO Čoka, Pavlov je bio i predsednik Izvršnog odbora Opštinskog odbora DS. Pavlov je izjavio da će njegov konflikt sa Stanojevićem, po prijavi policije, imati epilog pred Sudom za prekršaje, ali i da je on protiv Stanojevića podneo privatnu krivičnu tužbu Osnovnom sudu u Kikindi, zbog omalovažavanja i iznošenja neistina u svojim tekstovima.

Ono što je posebno interesantno u vezi sa ovim slučajem, osim toga da, kao i u slučaju pretnji Draganu Marinkoviću iz Leskovca, i kod ovog napada povod, po svemu sudeći, leži u objavljivanju bloga, jeste da su i Marinković i Stanojević novinari i tradicionalnih medija, a da iz navoda sa Stanojevićevog bloga – Jabberwocky u zemlji čuda (<http://jabberwocky-reloaded.blogspot.com/>) proizilazi da on svoje polemičke tekstove, zbog pritiska i autocenzure, nije mogao da objavljuje u lokalnom štampanom mediju u Kuli. Tako je ovaj slučaj i dodatna potvrda narastajuće autocenzure u srpskoj štampi, ali i toga da se novi mediji i demokratičnost i pritupačnost Interneta, u Srbiji sve više koriste kao alternativna platforma za širenje informacija koje, zbog rastuće autocenzure, ne uspevaju da stignu do javnosti kroz štampu, radio ili televiziju. Druga stvar koja zabrinjava, jeste što je policija u konkretnom slučaju podnela zahtev za pokretanje prekršajnog postupka zbog remećenja javnog reda i mira, iako iz opisa događaja koji su preneli mediji, proizilazi da se u konkretnom slučaju moguće radi i o nasilničkom ponašanju, koje je krivično delo za koje se goni po službenoj dužnosti. Naime, za najteži oblik remećenja javnog reda i mira, kao prekršaja, zaprećena je novčana kazna do 30.000 dinara ili kazna zatvora do 60 dana. Za nasilničko ponašanje,

Krivičnim zakonikom, ako je pri izvršenju nanescna laka telesna povreda, učinilac se može kazniti zatvorskom kaznom u trajanju od šest meseci do pet godina.

1.3. Teofil Pančić, kolumnista nedeljnika „Vreme“, napadnut je i pretučen metalnom šipkom 24. jula uveče u gradskom autobusu u Zemunu. Pančić je primljen u bolnicu gde mu je konstatovana kontuzija lobanje i povrede na desnoj ruci. Policija je obavila razgovor sa Pančićem i izvršila uviđaj. Napad su izvršila dva muškarca koja su Pančića izvesno vreme pratila i potom ušla za njim u autobus na stanici na Trgu Branka Radičevića u Zemunu. Na očigled putnika, napadači su izvadili metalnu šipku i njom udarali Pančića po glavi i telu. Nakon izvesnog vremena, napadači su pobjegli iz autobusa koji je još uvek stajao na stanici. U saopštenju policije se navodi da su Pančića, kada je ulazio u autobus broj 83, oko 23.00, napale dve nepoznate osobe na autobuskom stajalištu u Ulici Glavnoj, ispred broja 42. „Napadači, koji su iza Pančića ušli u autobus pun putnika, počeli su da ga udaraju u predelu glave i desne ruke i nakon dvadesetak sekundi izašli iz autobusa, koji se i dalje nalazio na stajalištu“, navodi se u saopštenju. Nepoznate osobe su otrčale Glavnom ulicom u pravcu pozorišta „Madlenijanum“, a na pločniku stajališta autobusa pronađena je metalna šipka. Policajci su odvezli Pančića u Kliničko-bolnički centar Zemun, gde mu je ukazana lekarska pomoć i konstatovane lakše telesne povrede. U tekstu objavljenom u Vremenu, u broju od 29. jula, Pančić je objasnio da je nakon nekoliko minuta čekanja ušao u autobus na Trgu Branka Radičevića, a da je i prethodno promenio nekoliko autobuskih linija iz pravca centra grada. Na stanici je bilo još nekoliko ljudi, a Pančić nije primetio ništa neuobičajeno. Neposredno nakon što je ušao u autobus, primetio je da je još neko utrčao za njim, i tada dva mladića sa kapuljačama preko glava počinju da ga vuku i udaraju, uglavnom po glavi, između ostalog i metalnom šipkom, pokušavajući da ga obore na pod. Niko od putnika u autobusu nije reagovao, a napadači, na kraju, istrčavaju iz autobusa koji je još uvek stajao na stanici. Pančiću koji je izašao iz autobusa za njima, prišli su vozač, koji je na podu pronašao metalnu šipku, i još jedan mladić. Putnici su se razišli, na kraju je i autobus otišao, a da niko nije pozvao policiju, koja dolazi na lice mesta tek po Pančićevom telefonskom pozivu. Napad na Pančića najoštrije su osudili, između ostalih, i predsednik Srbije Boris Tadić, Ministarstvo kulture, ministar unutrašnjih poslova Ivica Dačić, medijska i novinarska udruženja.

Mediji su do kraja meseca preneli da je beogradska policija privela dvadesetak mladića iz Zemuna, od ranije poznatih policiji po nasilničkom ponašanju, na informativni razgovor kako bi saznala identitet dvojice napadača na kolumnistu nedeljnika „Vreme“ Teofila Pančića. Ministar unutrašnjih poslova, Ivica Dačić, saopštio je 3. avgusta agenciji Beta, da je policija uhapsila Danila Žužu (19) i Miloša Mladenovića (18) iz Beograda, koji se sumnjiče za fizički napad na Teofila Pančića, i odredila im zadržavanje do 48 sati, posle čega će ih sprovesti

istražnom sudiji. Dačić je rekao da je identitet osumnjičenih utvrđen na osnovu DNK analize, pošto su na šipki kojom je Pančić pretučen pronađeni tragovi DNK napadača. On je dodao da je identitet počilaca bilo teško utvrditi, jer su sigurnosne kamere na okolnim zgradama u Zemunu gde se dogodio incident, napadače snimile samo s leđa. Mediji su preneli i da su uhapšeni mladići pripadnici jedne ekstremne podgrupe ultradesničarske organizacije Obraz. Ono što jedino može da raduje u ovom slučaju, jeste da je policija, za razliku od brojnih ranijih slučajeva napada na novinare koji su ostali nerazjašnjeni, identifikovala i privela napadače posle manje od deset dana. Nakon okončanja istrage protiv Danila Žuže i Miloša Mladenovića, oni bi mogli biti optuženi za kvalifikovani oblik nasilničkog ponašanja, za šta je zaprećena zatvorska kazna u trajanju od šest meseci do pet godina.

2. Sudski postupci

2.1. Dnevni list Danas, objavio je 17. jula 2010. godine izjavu direktora i glavnog i odgovornog urednika lista „Zrenjanin“, Dalibora Bubnjevića, da ovom regionalnom listu pretili gašenje u slučaju da Apelacioni sud potvrdi prvostepenu presudu Višeg suda u Zrenjaninu, kojom je izdavač lista obavezan da, zbog objavljenog članka o jednom ubistvu, na ime odštete porodici preminulog isplati 408.000 dinara. Sporna prvostepena presuda Višeg suda u Zrenjaninu doneta je po tužbi u kojoj je bilo navedeno da je ovo glasilo 19. februara 2010. objavilo tekst koji sadrži neistine u vezi pokojnika, čime je prouzrokovana nematerijalna šteta članovima njegove porodice. Viši sud u Zrenjaninu je presudio u korist tužilaca, uz obrazloženje da objavljene informacije o pokojniku i mogući razlozi njegovog ubistva ne potiču od državnog organa, odnosno da su u tekstu navedene kao „nezvanična saznanja“.

Autori ovog izveštaja nisu imali neposredan uvid u spise predmeta i presudu Višeg suda u Zrenjaninu, ali u slučaju da je sadržaj obrazloženja te presude u medijima verno prenet, ukazuju da, u srpskom pravu, poreklo informacije od državnog organa nigde nije predviđeno kao uslov objavljivanja informacija koje mogu da povrede nečije pravo ili interes. Naprotiv, Zakon o javnom informisanju predviđa samo obavezu da se, pre objavljivanja informacija koje sadrže podatke o određenom događaju, pojavi ili ličnosti, njihovo poreklo, istinitost i potpunost proveri sa pažnjom primerenom okolnostima. Pažnja primerena okolnostima nikako ne može biti tumačena na taj način da insistira isključivo na objavljivanju informacije potvrđenih zvanično od državnog organa. Naprotiv, Zakon čak izričito predviđa da se u javnim glasilima slobodno objavljuju ideje, informacije i mišljenja o pojavama, događajima i ličnostima o kojima javnost ima opravdani interes da zna, bez obzira na način na koji je informacija pribavljena.

2.2. Apelacioni sud u Beogradu počeo je 5. jula razmatranje žalbe Prvog osnovnog tužilaštva na odbacivanje optužnice protiv šestorice navijača Partizana zbog ugrožavanja sigurnosti novinarku TV B92 Brankice Stanković i nasilničkog ponašanja. Podsetimo, Prvi osnovni sud je 22. aprila odbacio optužnicu i oslobodio navijače optužbe za ugrožavanje sigurnosti Brankice Stanković na utakmici Partizan – Šahtjor, 16. decembra 2009. godine. Obrazlažući odluku kojom je veće, kojom je predsedavala, odbacilo optužnicu protiv šestorice navijača „Partizana“ zbog pretnji upućenih novinarki B92 Brankici Stanković, sudija Jelena Milinović, između ostalog, navodi da je „tužilac u optužnici morao da opiše i napiše šta znače reči: - Proći ćeš kao Ćuruvija“. U obrazloženju, otkucanom na 25 strana, sudija Milinović, takođe navodi i da „javni tužilac ne opisuje zašto konkretnu oštećenu smatra licem koje obavlja poslove od javnog značaja“. Sudsko veće ocenilo je da je skandiranje novinarki B92 da će proći kao Ćuruvija „očigledna metafora koja bi verovatno nešto trebalo da znači, ali da sud ne sme sam da zaključuje na osnovu nekakvih, eventualnih, ličnih saznanja članova veća, već da tužilac mora da navede i opiše u optužnici šta to znači“. Prvo osnovno tužilaštvo u svojoj žalbi traži da se ponovi glavni pretres pred novim sudskim većem, a kao razlog navodi pogrešno utvrđene činjenice iz optužnice, kao i to da je rešenje o odbacivanju optužnice bilo doneto bez zasedanja sudskog veća, pa je „odluka samo objavljena kao da je ranije već doneta“. Odbačena optužnica teretila je četvoricu navijača za „ugrožavanje sigurnosti“ i još dvojicu za „nasilničko ponašanje“.

Iako je bilo najavljeno da će sud po žalbi Prvog osnovnog tužilaštva odluku doneti „narednih dana“, ona do kraja jula nije objavljena. Ipak, 4. avgusta, pre završetka rada na ovom izveštaju, saopšteno je da je Apelacioni sud ukinuo rešenje kojim je odbačena optužnica i predmet vraćen sudu na dalje postupanje.